

HERNÁDY ZSOLT

**„HA LEGYŐZNEK IS BENNÜNKET,
DE BÍRNI SOHA NEM FOGNAK”**

Schweidel József tábornok élete

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Történelemtudományi Doktori Iskola
A doktori iskola vezetője: Dr. Fröhlich Ida
Társadalom- és életmódtörténeti Műhely
A műhely vezetője: Jánokiné Dr. Újváry Zsuzsanna**

**Témavezetők:
Dr. Nagy Ildikó
Dr. Hermann Róbert**

**Piliscsaba
2016**

I. A kutatás előzményei, problémafelvetés

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc, valamint az aradi vértanúk irodalma igen tetemes, és a közvélemény előtt, a tévhitek ellenére is, az ismertebb történelmi korszakok közé tartozik. Mégis, meglepő módon, még mindig fontos adósságai vannak a magyar történelemtudománynak a korszakkal kapcsolatban. Az utóbbi években Hermann Róbert vetett számot a kutatás múltbeli és jelenbeli helyzetével, s ő is idézte Szekfű Gyula 1924-ben a Napkeletben megjelent Negyvennyolcas történetünk mai állása című esszéjét, melyben a szerző többek között megjegyezte: „Még csak életrajz sincsen senkiről, pedig érdekes emberek, hatalmas termetek, szellemes fejek és mélyen, emberi mélységekig tragikus sorsok olyan tömegét nyújtja e két esztendő kor, minőt máskor századok alatt sem szül a történet.” Szekfű akkor, írása végén biztatott, hogy „katonai és polgári történészeink vállvetett munkája készítse el, minél előbb, a magyar újkor e legtörténetibb korszakának igazi, hű képét.” Erre azonban még sokáig várni kellett. A világháború előtti időszak termékeny volt forráskiadás szempontból, de önálló életrajzi monográfiák tulajdonképpen nem születtek. A háború utáni kommunista korszakban, különösen a hetvenes évektől megjelentek fontos feldolgozások is, de ideológiai bilincseitől a korszak csak lassan, a rendszerváltás után szabadulhatott meg teljesen. Az utóbbi évtizedekben Urbán Aladár, Bona Gábor mellett Katona Tamás nyomdokain színre lépett egy új történész generáció, amelynek tagjai modern módszerekkel és tudományos alaposággal megkezdték a korszak feldolgozását. Hermann Róbertnek azonban a kutatás aktuális kérdéseivel foglalkozó írásaiból kiderül, hogy az óriási előrelépések mellett is vannak, és lesznek még bőven feladatok. A hadtörténetírásról megállapította: „még igen messze áll attól, hogy a korszak kutatásának valamennyi fontos kérdését megnyugtatóan tisztázza – nem is beszélve azokról a problémákról, amelyek csak a jövőben fognak felvetődni.” Hasonló a helyzet az aradi vértanúk életrajzainak megírásával is. Hiszen bár a 2007-ben Vértanúk könyve fontos gyűjteményt jelent, a mai napig nem készült el, kevés kivételtől eltekintve, önálló modern biográfia a vértanúkról.

A kevésbé ismert Schweidel József tábormokról is születtek bár életrajzok, de azok rövidek, általában hiányosak és hibásak voltak, többszörösen átvett téves adatokat görgettek tovább. Schweidel sorsáról rövid összefoglalót először 1850-ben lehetett olvasni Szilágyi Sándor tollából. A kiegyezés után a vértanú kivégzésének napjára emlékezve olykor feltűnt a hírlapokban egy rövid hír feleségéről vagy gyermekeiről. A tábormok aztán nyomtatásban 1873-ban olvashattak, majd kilenc évvel később, 1882-ben Gelich Rikárd munkájában, lábjegyzetben. Az aradi Szabadság szobor felállításkor, amelyen Schweidel domborműve is

megörökítődött, sokat cikkeztek a magyar honvédség kivégzett vezetőiről, s 1890-ben Márki Sándor az életrajzát is megírta Schweidelnek. Öt évvel később Gracza György írt rövid életrajzát nagy terjedelmű munkájában. A szabadságharc 50. évfordulójára jelent meg Vajda Emil életrajza a tábornokról. Szülővárosában, Zomborban 1902-ben emléktáblát avattak a tiszteletére, s ennek kapcsán fontos írások keletkeztek, többek között kivonatosan közöltek adatokat a keresztleveléből is. Trischler Károly tollából pedig egy hosszabb biográfiát olvashatott a közönség, amelyet a három évvel későbbi szoboravatáskor külön is kiadtak. Az időben következett Hamvay Ödön, Kacziány Géza műve, majd Bartha Albert könyve, melyben részleteket közölt Schweidel peréből is. Ezután 43 évet kellett várni, míg újra önálló mű jelent meg az aradi vértanúkról, Pintér Lajos tollából, majd Nemeskürty István és Ordas Iván írt róluk. Az életrajzok mind kevés forrásra támaszkodtak, és általában csak a tábornok dicséretéről, hősi cselekményeiről szóltak, forráskritika nélkül. A döntő áttörést a kutatásban Katona Tamás 1979-es forrásgyűjteménye hozta meg Schweidel életrajzával, perirataival, börtönben írt levelével és naplójával. Ezt egészítette ki később Kalapis Zoltán, Bona Gábor és Csorba László. Csorba, új elemként, az életrajzban sejtetni engedte, hogy Schweidel cselekedeteinek mozgatórugója talán főként a hadiszereplése követése lehetett. Katona Tamás könyve után a legfontosabb forrásközlés Hermann Róberté volt, aki a börtönben írt végrendeleten és nyilatkozaton túl tisztázta Schweidel szerepét a 1848. november-decemberi hadseregszervezésben is. A tábornok életének feldolgozását nehezítette, hogy hiányoztak a már említett, megjelent írásain túl azok a forrásközlések, amelyek alapján valós képet kaphattunk volna szerepéről, például betegszabadságáról, városparancsnoki tevékenységéről vagy politikai nézeteiről. Így Schweidel életének sok esztendejéről vagy éppen a legfontosabb hónapjairól nem sokat tudtunk.

II. A követett módszertan

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc hatalmas irodalma miatt, az első feladat a korszak alapforrásainak, szakirodalmának megismerése, ami egy folyamatos feladat. Schweidel eddigi rövid életrajzainak adatai támpontokat jelentettek a kutatás elején, ugyanakkor kijelölték az utat a különböző közlések bizonyítására vagy megcáfolására is. A témavezetői iránymutatások alapján kezdtem meg levéltári kutatásaimat.

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában témám szempontjából két alapvető forrás volt: Batthyány Lajos miniszterelnöki, Országos Honvédelmi Bizottmányi és Kossuth

kormányzó-elnöki iratai (H2) és a Hadügyminisztérium Általános iratai (H75). A levéltári alap kutatásomhoz tartozott a Hadtörténelmi Levéltárban átvizsgált iratanyag (Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc iratai), melyből az általánosabb 1848-as forrásokon túl, Schweidel 1849-es szegedi tevékenységéhez találtam iratokat. Alapvető dokumentumokat sikerült beszerezni az osztrák Kriegsarchivból, melyek alapján tisztázni lehetett Schweidel katonai pályafutását a császári-királyi hadseregben, valamint családi viszonyait.

Igyekeztem adatokat gyűjteni nemcsak Schweidel József személyével, hanem a 4. (Sándor) huszárezred tevékenységével kapcsolatban is.

Egy életrajz megírása azért is tartozik az összetett munkák közé, mert a vizsgált személy cselekedeteinek felvázolásához és értelmezéséhez meg kell ismerni a korszak körülményeit, politikai, gazdasági és társadalmi vetületeit. Nem elégséges tehát magát a személy cselekedeteit leírni, hanem bele kell helyezni az adott időbe és térbe, különösen, ha a személyes mozgatórugókat és befolyásoló tényezőket is számba szeretnénk venni. Ez adja épp a mélységét, szépségét és izgalmát a biográfiai kutatásnak. Igyekeztem Schweidel életének minden esztendejére sokszor havi, az 1848-1849-es hónapokra pedig heti, napi részletességű adatokat találni, és minél jobban feltárni, megismerni a tábornok személyét, jellemét, cselekedeteinek mozgatórugóit.

Schweidel gyermekkorára kapcsán a genealógia adatokon túl a Bácskába betelepülő németek viszonyait vizsgáltam, német szakkönyveket, anyakönyveket és az Országos Levéltár adatait (E125 Impopulationalia). A későbbi eseményekre való tekintettel is fontos kérdés volt Schweidel származása, németisége. Tanulmányaihoz nemcsak a zombori, pozsonyi és bécsi iskolai állapotokat, hanem a Ratio Educationis vonatkozó részeit is figyelembe kellett vennem.

Schweidel katonai pályafutása legnagyobb részt a napóleoni háború utáni időkre esett, amely szempontból forrásszegény időszak. A bécsi minősítési lapok, gróf Széchenyi István (Schweidel ezredtársa) naplója volt hasznos kútfő. Tisztáznom kellett Schweidel családi viszonyait, gyermekei számát. A harmincas-negyvenes évek galíciai eseményei fontos szerepet játszottak Schweidel életében, s felesége is lengyel származású volt.

Az 1848-1849-es történéseket külön vizsgálnom kellett Schweidel és huszárezrede szempontjából. A forradalmi események kapcsán a huszártiszt politikai nézeteit, állásfoglalását is kutattam. Ugyanígy, mind a pákozdi és a schwechati csatákban, mind az 1848-as november-decemberi hadseregszervezésben betöltött szerepét, mely utóbbihoz fontos forrásanyagot szolgáltatott a Görgey-levéltár (P295: Görgey Artúr tábornok elnöki levelezője, A feldunai hadtest hadparancs jegyzőkönyve, illetve Iktatókönyve).

Döntő kérdés volt 1849 januárjától áprilisáig terjedő időszak, melyben a tábornok betegségét kellett bizonyítani levéltári adatokkal, s ennek kapcsán a szabadságharc egészségügyi rendszébe is bepillantást nyertem.

Schweidel tavaszi egyéb tevékenységéhez felhasználtam igazságügyi iratokat (H69: Igazságügyi Minisztérium, Büntető Törvénykezési Osztály, valamint H84: Hadügyminisztérium, Igazságügyi Osztály).

A pesti, szegedi és aradi városparancsnokságról teljesen hiányzott a szakirodalom, itt alapkutatót kellett végezni, ehhez, sok egyéb mellett, a Fővárosi Levéltár iratanyaga is hasznos segítség volt.

Külön részletességgel vizsgáltam Schweidel börtönben írt naplóját, nyilatkozatát, számadását és végrendeletét, amely fontos forrásnak bizonyult korábbi életéhez is. A vértanú peréhez, kivégzéséhez, az önkényuralom vonatkozó eseményeihez a visszaemlékezések és újságcikkek mellett levéltári adatokat is felhasználtam (E340: K. K. Liquidierungs Commission, HL: Abszolutizmuskori iratok).

A Számvevőszégi iratok (H83) nemcsak a hadsereg számadatai, hanem a Reggeli jelentések miatt is hasznosnak bizonyultak. Bár kissé unalmasnak tűnhet a lajstromok áttekintése, de fontos információkat jelentettek, hiszen pontos dátumokhoz lehetett kötni a tábornok tartózkodási helyét.

Feladatomban tekintettem Schweidel baráti körére, tiszti és civil kapcsolataira vonatkozóan is adatokat gyűjteni.

A nyomtatásban megjelent visszaemlékezések mellett igyekeztem felhasználni még ki nem adott leírásokat, önéletrajzokat. Ezeknek bőséges tára az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, de fontos forrásokat szereztem az Országos Levéltárból (R31: Az 1848/49-i forradalomra, szabadságharcra és emigrációra vonatkozó naplók, visszaemlékezések, feljegyzések), a Hadtörténelmi Levéltár Tanulmánygyűjteményéből és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményéből is. Különösen örömteli volt azon források megtalálása, melyek a tábornok hétköznapi életébe engedtek bepillantást.

Témámhoz kapcsolódóan egyéb fővárosi levéltári forrásokat is vizsgáltam, s több vidéki levéltárból használtam témám szempontjából értékes dokumentumokat.

A kutatáshoz tartozott még a korabeli lapok, különösen a Közlöny átvizsgálása témám szempontjából. Azon később megjelent hírlapokat és folyóiratokat szintén átnéztem, amelyekben jó eséllyel számíhattam Schweidelre emlékező, vele kapcsolatos írásokra, így a nagyobb országos lapok mellett a tábornok szűkebb pátriájának, a Délvidéknek, Bácskának az újságjait vagy a bajai és az aradi lapokat.

III. Az új eredmények

Az új eredmények ismertetésekor érdemes Schweidel József tábornok életének időrendjében haladnunk.

Schweidel gyermek- és ifjúkorát sikerült feltérképezni, tanulmányait, pozsonyi és bécsi diákéveit forrásokkal bizonyítani. Schweidel az akadémiai beiratkozásakor a nemzetiségéhez azt írta be, hogy hungarus. Igen jellemző volt ez az önmeghatározás a magyarországi nemzetiségekre, különösen a németekre. A 18. század második felére megerősödött a német városi polgárság, amely Bécs káros politikája miatt, gazdasági érdekeit tekintve egyre inkább a magyar polgársághoz kötődött. A hungarus tudat területi kapcsolatot jelentett, a Magyar Királyságban élő népek meghatározását. A 19. századi polgári nemzeti mozgalmak megindulásával sem tűnt el ez a magyarországi németiség számára, mint más nemzetiségeknél. Inkább az asszimiláció egyik útja lett. A németiségnek hazánkban nem volt nemessége, ez is oka lehetett, hogy igyekeztek a magyar nemességhez hasonlítani szokásaikban, öltözködésükben. A később betelepülő délvidéki németiségnél is tetten érhető, hogy a 19. század derekára ez a hungarus eszme többet jelentett területi meghatározottságnál, érzelmi kapcsolatot is kifejezett a magyar svábok számára, így Schweidelnek is.

Schweidel Bécsben a jogi egyetemre is beiratkozott.

Katonáskodását a bécsi anyakönyvek és minősítési lapok alapján írtuk meg, tisztai előléptetéseinek időpontjait, jellemzéseit feltártuk. Kiderült, hogy 1813-ban lépett a hadseregbe, a 6. (Rosenberg) sivalizserezredbe, és csak egy évvel később a 4. huszárezred kötelékébe. Ezrede állomáshelyei, a katonáskodás mindennapjait bemutattuk. Galíciai szolgálata alatt ismerkedett meg feleségével, sikerült tisztázni gyermekei személyét és számát (öt gyermeke volt), és forrásokkal mutattuk be hétköznapi életének néhány epizódját.

1848-as nyári-őszi szerepének bemutatásakor legfontosabb volt talán annak feltárása, hogy Schweidel nemcsak a szerbek vagy a horvátok ellen, hanem a császári haderő ellen is vállalta a küzdelmet. Rendszeresen katonái előtt járt példájával, amely nemcsak az utókor számára jelzi elkötelezettségét, hanem a korabeli vezetők szemében is biztosította.

1848. december közepétől 1849. május elejéig betegszabadságon volt. Sikerült levelekkel és orvosi bizonyítványokkal pontosan feltárni ezt az időszakot, mellyel bebizonyosodott, hogy Schweidel valódi betegséggel (sömör és nagyothallás) küszködött hosszú évek óta, s még

betegsége alatt is csak a magyar szervek alá tartozónak tekintette magát. Feltártuk, hogy egy vegyes bírósági vizsgálatban is részt vett ekkoriban elnökként.

Városparancsnoki ténykedésének bemutatása teljesen új kutatási terület volt. Sikerült szinte napi pontossággal bemutatni Schweidel sokrétű munkáját, melyek kapcsán nemcsak egy kötelességét pontosan végrehajtó katonatiszt képe rajzolódott ki, hanem egy nagylelkű emberé is. Tisztáztuk a „hadi parancsnokság” kapcsolatait más szervekkel, a szolgálat útját, az alá- és fölérendeltségi viszonyokat. A városparancsnoki ténykedést Szegeden is folytatta, amely szintén feltárásra került.

Börtönnapjai és kivégzése részletes áttekintésével bemutattuk a szakirodalom eddigi tévedéseit és legendáit, vagy épp megerősítettük a bizonyítható történéseket.

Feltérképezésre került a Schweidel kultusz, historiográfiájával és utóéletével, családja sorsával együtt.

Fontos, és remélhetőleg más kutatók számára is hasznos lesz, ha a dolgozat során összegyűjtött forrásokat sikerül megjelentetni.

A dolgozat alapján az eddigieknél közelebbi képet alkothatunk Schweidel politikai nézeteiről, hiszen osztrák fogságban írt börtönnaplója önmagában nem alkalmas ennek megítélésére. Schweidel harmincöt évig szolgált hűségesen császárat és királyát. A különböző rendfokozatokon végighaladva mindig teljesítette a rábízott feladatokat, így uralkodója nemesi rangra emelte. Az 1848-as esztendő történései Bécs környékén érték Schweidelt. A 4. huszárezred őrnagya az idősebb tisztek közé tartozott, rövidesen alezredes lehetett volna, s pár évvel később már ezredesként mehetett volna talán nyugdíjba. Biztosabb lett volna számára, ha a császárvárosban marad feletteseivel. Ő azonban máshogy döntött.

Nem örülhetett a bécsi utcai lázongásoknak, s ennek több oka is volt. Egyrészt harmincöt évi katonai szolgálat alatt megtanulta a feltétlen engedelmességet, a rendet, és tisztársaival együtt híve volt uralkodójának. A hadsereg tagjai egyébként sem politizálhattak, és bár egymás között a tisztek biztosan megvitatták az eseményeket, de nem láthatták át teljesen a kialakult helyzetet. Másrészt Schweidel őrnagy 52 éves volt, s ez a kor már nem a fiatalos, meggondolatlan cselekedetek ideje. Ötgyermekes családapaként kötelességei voltak, és emellett jelleme sem hajlott ilyen irányba. Később írta naplójában: „öregségemre zendülönek, felkelönek, lázadónak, felségsértőnek tartanak, pedig mindig kimutattam mélységes undoromat az ilyesmi iránt”. S bár e sorokat osztrák fogságban írta, úgy véljük valóban nem volt katonaforradalmár. A nyár folyamán azonban több tisztársával együtt módosult hozzáállása az eseményekhez. Ennek legfőbb oka lehetett, hogy Schweidel szembesült azzal,

Magyarországon nem felségsértő lázadás, hanem alkotmányos átalakulás zajlik. A magyar országgyűlés által hozott törvényeket a király szentesítette, és kinevezte a Batthyány-kormányt, a magyarországi főhadparancsnokságokat pedig a magyar hadügyminisztérium alá rendelte. A magyar kormány törvényessége mindenki számára nyilvánvaló volt. A másik ok, amely Schweidel véleményét alakíthatta, hogy a magyar minisztériumnak szüksége volt a magyar ezredekre az ország védelmében, természetesen eleinte nem a császári alakulatok, hanem a szerb, majd a horvát betörések ellen. S ez már hazafiúi kötelesség is volt. Buzdító példa lehetett, hogy – többek között magyar ügynökök és röplapok hatására – májustól egyre több huszár hagyta el külföldi állomáshelyét, szeptember végéig törvényesen. Mindezek tehát hozzájárulhattak ahhoz, hogy a katonák – köztük Schweidel – álláspontja megváltozzék a magyar ügyről, és magukénak érezzék azt. És ebben nem akadályozta Schweidelt német származása sem. Már diákként is hungarusnak vallotta magát, és ez nemcsak területi, hanem érzelmi kötődést is jelentett számára a szülőföldhöz. Ezrede magyar katonái is erősíthették ezt az érzést, magyarul is tőlük tanult meg teljesen.

Amikor 1848 augusztusában több tiszt betegezt jelentett vagy szabadságoltatta magát, fennállt a veszélye, hogy nem lesz, aki hazavezesse az ezredet. A rangban következő Schweidel őrnagy azonban ekkor már teljesen magáénak érezte a magyar ügyet, sőt másokat is buzdított. Ahogyan később Kossuthnak írta, igyekezett, hogy az „ezrednek hazám földjére való kivonulását siettetessem, s e végre bajnok társaimat, s a közvitéztséget őszinte felvilágosításokkal lelkesítve felizgathassam”. Így tehát „készséggel és örömmel” vállalkozott az ezredparancsnokság ideiglenes átvételére és a hazavezetésre. Győr közelében, a korabeli tudósítás szerint „megérkeztükkor Schweigl[!] őrnagy rövid, de lelkes magyar beszéddel köszöné a szíves fogadtatást, kijelentvén, hogy a csatamezőn – hol, mondá, az ármány nagy, s ha legyőznek is bennünket, de bírni soha nem fognak – fogják meghálálni”. Schweidel ekkor még úgy gondolta, hogy a szerbek ellen vezénylik, de ugyanilyen határozott maradt a horvát betöréskor is. A legváltóságosabb helyzetekben tűnt fel hazafias véleményével. Az ő huszárjai voltak azok, akik elsőként az előrenyomuló Jellačić csapataira rálóttek. Ő volt az egyik kezdeményezője a keszthelyi nyilatkozatnak, melyben sikerült összefogni a magyar oldalon lévő tiszteket a horvát támadással szemben. Schweidel volt, aki Lamberg meggyilkolásakor a velencei táborban maradásra buzdította katonáit. A pákozdi csata után az alsó-ausztriai hadműveletek idején is előljárt példamutatásával. Nem véletlen, hogy akkora bizalom volt irányában, nemcsak előléptették, hanem bizonytalankodó tisztársaiért is közbenjárhatott. A schwechati csata után részese volt a hadsereg újjászervezésének. Windisch-Grätz altábornagy

felszólításainak nem engedelmeskedett, és amikor sokan elhagyták a honvéd sereget, ő a helyén maradt.

Csak december közepén volt kénytelen visszavonulni, nemcsak Győr környékéről, de a harcmezőről is. Betegsége valódiságát bizonyítja, hogy már évekkel korábban is küszködött kiütéseivel és nagyothallásával. Betegsége alatt is csak a magyar szervek alá tartozónak tekintette magát. Ezért nem jogosak azok a feltevések, amelyek szerint csak a hadiszerecsse befolyásolta cselekedeteit. A kór javulásával, májustól már újra vállalta a magyar kormány szolgálatát. Ráadásul a Függetlenségi Nyilatkozat és a trónfosztás kimondása után kérvényezte beosztását.

Pest visszafoglalása után, május elején ugyanis Schweidel levelet írt a hadügyminisztériumba, melyben jelezte, hogy betegsége „nagyszerű jobbulásba vagon”, és bár még nem tűntek el teljesen kiütései, magát már „harc szolgálatokra képesnek” jelentette „az ájultan szédelgő osztrák dynastia lelketlen szándékai” ellen. Annyi megjegyzést tett, hogy lehetőleg Pesten vagy környékén kér alkalmazást, hogy a pesti gőzfürdőket „kötelességmulasztás nélkül” felhasználhassa. Pár nappal később pedig Kossuth kormányzó-elnöknek írt levelet, melyben kérte érdemei szerinti rendjeles megjutalmazását. Hazafias lelkületű levelében megemlékezett a kezdetekről, amikor hazavezényelte huszárezredét: „Hazám s nemzetem eránti lángoló szeretet volt minden törekvéseim, minden cselekedeteim egyedüli ösztöne s rugója, s a tiszta öntudatnál nem számíték nemzetem egyéb jutalmára”. Később betegen arra vágyott, hogy a harctéren tüntesse ki magát, „vagy katonai sors szerént igaz ügyért elvérezve, hült tetemeimet, több vitéz társaimmal egy közös hant alá temettesem”. „A konok sors azonban – folytatja levelét – felettem mostohábban határozott, amennyiben küteges bajomat több fokozaton keresztül sodorván, e most is csak javulva, nem gyógyulva ajánlottam ismét szakszerinti szolgálatomat.”

Városparancsnoki feladatai során teljes összhangban volt a kormányzattal.

Jelen volt a június 29-i miniszter- és haditanácson. Egyik életrajzírója szerint a tábornok azon volt, „hogy az összes haderők a Duna bal partjáról Erdély felé vonuljanak, ahol akkor Bem küzdött az egyesült orosz-osztrák sereg ellen”, de a haditanács ezt nem fogadta el.

Július elején mondta Szegedre tartva egy panaszkodó útitársának: „Én nem tudom, mi bajotok mindnyájatoknak Göргеivel. Ő a legkitűnőbb fővezérünk, amellet igazi hazafi, talán kissé túlságosan is forradalmár.” Hogy Göргеit pártolta nézeteiben az is mutatja, augusztus elején hozzá csatlakozott. Nem ment külföldre, hanem itthon maradó tábornoktársaival tartott. Az értelmetlen vérontás és szenvedés elkerülése miatt döntött az utolsó haditanácsban a fegyverletétel mellett. Tudta, hogy az életét kockáztatja, de reménykedett abban, hogy az

osztrák ellenfél is a legyőzött katonát látja majd benne és társaiban, ahogy ő és a magyar hadvezetés is azt látta az osztrák foglyokban. Csalatkozni kellett ebben, hiszen egyszerűen lázadónak és felségárulónak bélyegezték.

A megismert források alapján megállapíthatjuk, hogy Schweidel József tábornok a szabadságharc alatt végig határozottan és aktívan támogatta a magyar kormányzatot.

Kortársai mind elismerően nyilatkoztak róla. Mészáros Lázár hadügyminiszter, aki pedig igencsak kritikusan ítélte meg általában küzdőtársait, később azt írta róla: „Schweidel tábornok jó s gyakorlatias lovas katona volt, gyenge vezénylői tehetséggel; különben jó és derék hazafi.”

Politikai nézetein túl megállapíthatjuk, hogy Schweidel valóban nem hadicseleivel, hanem lelkiismeretes kötelességteljesítésével vívta ki a tiszteletet. Nem volt forradalmár. Katonatiszt volt, aki az „igaz ügy” mellé állt, és mindvégig kitartott mellette. Börtönaplója tanúskodik róla, hogy milyen alázattal viselte a megaláztatásokat. Emellett napi feljegyzései a bizonyítékai Schweidel jellemének még két alapvető forrására. Ez mély vallásossága, valamint felesége és családja iránti odaadó szeretete. Mindkettő döntő hatással volt cselekedeteire. Becsülete tisztaságát megőrizve jutott el oda, hogy önként vállalt sorsa beteljesüljön. Schweidel József vértanú lett. De nemcsak a külső körülmények kényszerítő ereje miatt, s nem egyszerűen egy elvesztett szabadságharc lelőtt hőseként. Szembenézve az értelmetlen kivégzéssel, értelmet tudott adni halálának. Áldozatvállalása miatt vált örök példává, nemcsak magyar honfitársai számára. Kivégzése előtt írt nyilatkozatának utolsó szavai is ezt bizonyítják: „Bárcsak halálom lenne az engesztelés mindenki másért; bárcsak én lennék egyedül, aki az enyéme kis vétkeiért vérével fizet; s ebből virággana ki az enyéme java és üdve!”

IV. A témában végzett publikációs tevékenység

A hadi parancsnok. Schweidel József tábornok pesti városparancsnoksága 1849-ben. In: A források bővületében. Ünnepi tanulmányok Katona Tamás 75. születésnapjára. Szerk.: Hermann Róbert, Zakar Péter. Szeged, 2007. 199-220.

„Hűség, becsület és tettek által ...” - Németek az 1848-49-es szabadságharcban. In: Németek a Kárpát-medencében. Konferenciakötet. Szerk.: Nagy István, Kutnyánszkyné Bacskai Eszter. Bonyhád, 2009. 431-455.

„Gondolatban szorosán magamhoz ölellek” Az aradi vértanúk özvegyei. Múlt-kor. 2010. 3. 40-55.

„Huszáraink hűsége körülményeinket megváltoztatá” A 4. (Sándor) huszárezred hazatérése 1848-ban. In: A mában élő tegnapok. Tanulmányok a XIX. és XX. század történetéhez. Szerk.: M. Kiss Sándor, Ifj. Bertényi Iván, Fejérdy Gergely. Piliscsaba, 2011. 15-45.

„...mi a sors által reám méretik...” Schweidel József tábornok szerepe a hadseregszervezésben 1848 telén. In: Utak és útkereszteződések. Ünnepi tanulmányok M. Kiss Sándor tiszteletére. Főszerk.: Kahler Frigyes. Szerk.: Bank Barbara. Bp., 2013. 75-84.

Egyéb:

„Rajta Magyar! Mit akarsz?” Egy ismeretlen ismerős: Benyák Bernát és 18. századi hazafias verse. Irodalomtörténeti Közlemények. 2008. 3. 357-366.

„Az ő költői szellemének nagyságát, érzelmeinek mélységét senki jobban fel nem fogta mint méltóságod.” Adalékok Vörösmarty Mihály és a Batthyány család kapcsolatához. In: Magistrae discipuli. Tanulmányok Madas Edit tiszteletére. Szerk.: Nemerényi Előd. Bp., 2009. 127-139.

„A' Hazámnak fel-szenteltem fogytomig az én éltém" Benyák Bernát hazafias költészete. In: A Piarista Rend Magyarországon. Szerk.: Forgó András. Bp., 2010. 469-496.

„Akkor megtudom azon nagy titkot, melyet levélben közölni nem lehet” Deák Ferenc levelei a Batthyány családnak (1845-1865). Századok. 2010. 3. 617-637.

„Te mindig jó angyalom voltál” Gróf Batthyány Lajosné élete. Múlt-kor 2010. 3. 69-73.

„Nődnek jelentsd szíves tiszteletemet” Gróf Batthyány Lajosné Zichy Antónia és Deák Ferenc kapcsolata. In: „Jól esik köztetek lenni...” Női sorsok, szerepek Deák Ferenc környezetében. Szerk.: Kiss Gábor. Zalaegerszeg, 2015. 91-109.

„...küzdve a hontalanság fájdalmaival...” – Rónay Jácint levelei Szemere Bertalanhoz. Századok. 2015. 3. 625-660.

„Íme szerencsésen ide érkezénk valamely kegyes csillagunk láthatatlan pártfogása alatt” – Gróf Batthyány Lajos és társai keleti utazása 1845-ben. Aetas. Várható megjelenés: 2016.

Továbbá: cikkek, recenziók napilapokban, hetilapokban, internetes portálokon.